

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії
в.о. президента Національного університету
«Києво-Могилянська академія»
Т.О. Ярошенко
« 01 » березня 2021 р.

**ПРОГРАМА ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ З ГЕОГРАФІЇ
ДЛЯ ВСТУПНИКІВ НА НАВЧАННЯ
ДЛЯ ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА,
ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КОНКУРСНОМУ ВІДБОРІ
ЗА СПЕЦІАЛЬНИМИ УМОВАМИ**

Схвалено
Вченою радою
факультету природничих наук
(протокол № 1 від «11» січня 2021 р.)

Голова Вченої ради
декан

О. А. Голуб

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Складання вступного випробування у формі співбесіди або вступного іспиту передбачене для тих категорій вступників на навчання в НаУКМА для здобуття освітнього ступеня бакалавра на основі повної загальної середньої освіти, яким надано право на участь у конкурсному відборі за спеціальними умовами відповідно до пунктів 2–7 розділу VIII Правил прийому до Національного університету «Києво-Могилянська академія» в 2021 році (далі – Правила прийому).

Перелік спеціальностей, для яких географія є конкурсним предметом, зазначено у додатку 3 до Правил прийому до НаУКМА в 2021 році.

Метою вступного випробування з географії є виявлення рівня сформованості відповідних знань і умінь абітурієнта, визначеного Державним стандартом освіти та чинною програмою для 11-річної школи.

Програму вступного випробування з географії для вступників на навчання в НаУКМА для здобуття освітнього ступеня бакалавра на основі повної загальної середньої освіти розроблено згідно з відповідною Програмою зовнішнього незалежного оцінювання, затвердженою наказом № 77 Міністерства освіти і науки України від 03 лютого 2016 року. Програма охоплює зміст шкільного курсу географії.

Програма передбачає перевірку знань вступників з географії та сформованого у них уміння використовувати ці знання для вирішення практичних завдань.

Вступники повинні:

- ✓ мати комплексне, просторове, соціально орієнтоване уявлення про Землю на основі краєзнавчого, регіонального та планетарного підходів;
- ✓ вміти застосовувати географічні знання для аналізу природних, суспільних і господарських процесів, подій, явищ.

II. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. ЗАГАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

План місцевості. Поняття про план місцевості. Горизонт. Сторони горизонту. Способи орієнтування на місцевості. Азимут. Масштаб та його види. Абсолютна і відносна висоти точок місцевості.

Географічна карта. Поняття про географічну карту. Основні відмінності географічної карти від плану місцевості. Типи карт. Вимірювання відстаней по карті за допомогою масштабу. Градусна сітка на карті та її елементи. Географічна широта і довгота. Значення карти в житті та господарській діяльності людини.

Форма і рух Землі. Сонячна система та її будова. Розміри земної кулі. Добове обертання Землі. Місцевий, поясний і декретний час, лінія зміни дат. Річний рух Землі та його наслідки. Тропіки і полярні кола.

Літосфера та рельєф. Поняття “літосфера”. Типи земної кори. Зовнішні сили, які змінюють поверхню Землі. Робота вітру. Робота текучих вод. Робота льодовиків. Вулкани та райони їх поширення. Землетруси та райони їх поширення. Утворення материків та океанів. Форми земної поверхні: рівнини, низовини, плоскогір'я, гори і нагір'я. Гори складчасті, брилові, складчастобрілові. Поняття про річкову долину. Значення рельєфу в господарській діяльності людини.

Атмосфера. Поняття про атмосферу. Висота, межі і будова атмосфери. Загальна циркуляція атмосфери. Нагрівання атмосфери. Зміна температури повітря залежно від географічної широти, висоти над рівнем океану. Тиск атмосфери і його вимірювання.

Вітри та їх походження. Бризи, мусони, пасати, циклони і антициклони. Водяна пара в атмосфері. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Вимірювання кількості опадів. Погода. Характеристика складових стану погоди. Спостереження за погодою. Значення вивчення погоди для народного господарства.

Клімат. Залежність клімату від географічної широти, близькості моря, морських течій, рельєфу і висоти місцевості. Значення клімату в господарській діяльності людини.

Гідросфера. Поняття про гідросферу. Світовий кругообіг води. Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки і протоки. Суходіл в Океані. Географічне положення, характерні риси клімату океанів, основні морські течії. Температура і солоність води. Вміння визначати глибини на карті. Рух води в Світовому Океані. Морські течії Підземні води. Джерела. Використання підземних вод і джерел. Річка та її частини. Живлення річок. Басейни і вододіли. Озера, типи озерних улоговин та їх господарське використання. Болота та їх використання. Льодовики.

Біосфера. Поняття про біосферу. Походження і поширення життя на Землі. Рослинність суходолу та океану. Тваринний світ суходолу та океану. Вплив біосфери на інші оболонки. Вплив людини на біосферу.

Географічна оболонка. Поняття про географічну оболонку. Загальні риси географічної оболонки. Поняття про природний комплекс. Взаємодія рельєфу і клімату та їх вплив на ґрунти, рослинність, тваринний світ. Зміна природних комплексів під впливом господарської діяльності людей.

Фізико-географічний огляд частин світу та материків. Європа. Азія. Африка. Америка. Північна Америка. Південна Америка. Австралія. Антарктида. Тихий океан. Атлантичний океан. Індійський океан. Північний Льодовитий океан.

2. ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Географічне положення. Предмет фізичної географії України. Оцінка вигідності фізико-географічного положення України. Географічне положення. Кордони. Становлення Української держави. Місце України на Землі. Дослідження території України. Джерела географічної інформації.

Рельєф, геологічна будова і корисні копалини. Основні риси рельєфу: низовини, височини, гори. Тектонічна будова і тектонічні структури. Особливості геологічної будови території України. Геоморфологічна будова і основні форми рельєфу. Закономірності поширення, характеристика і господарська оцінка надр України. Паливні корисні копалини. Рудні корисні копалини. Нерудні корисні копалини.

Клімат і кліматичні ресурси. Основні кліматотворні чинники. Загальні риси клімату. Типи повітряних мас. Розподіл температур повітря і опадів на території України. Основні кліматичні показники. Неприятливі погодні явища. Енергетичні кліматичні ресурси. Прогноз погоди.

Внутрішні води. Загальні гідрографічні особливості території України. Гідрологічний і гідрохімічний режими, флора і фауна. Поверхневі води, особливості їх формування й розподілу. Основні річки, річкові басейни. Канали. Озера і водосховища. Підземні води. Болота, їх типи і поширення. Водний баланс і водні ресурси України, способи їх раціонального використання і охорони.

Грунтовий покрив, земельні ресурси. Умови ґрунтоутворення. Основні генетичні типи ґрунтів, закономірності їх поширення. Карта ґрунтів. Господарське використання ґрунтів. Земельні ресурси. Охорона земельних ресурсів.

Рослинність і тваринний світ. Різноманітність видового складу, закономірності поширення рослинності. Рослинні компоненти лісів, степів, луків, боліт. Різноманітність видового складу тварин. Фауністичні комплекси лісової, лісостепової, степової зон, Українських Карпат, Кримських гір. Неприятливі фізико-географічні процеси і явища.

Природні комплекси і фізико-географічне районування. Умови розвитку і характерні риси природних комплексів. Розвиток ландшафтів України в антропогені. Зміни ландшафтів України за історичний час. Класифікація ландшафтів. Фізико-географічне районування України, його наукове і практичне значення. Природно-господарська характеристика природних зон України. Зона мішаних хвойно-широколистяних лісів. Лісостепова зона. Степова зона. Українські Карпати. Кримські гори. Природні комплекси морів, що омивають Україну, проблеми використання і охорони їхніх вод. Чорне море. Азовське море.

3. ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Економіко- і політико-географічне положення України Економіко-географічне положення і його господарська оцінка. Місце України на політичній і економічній карті світу.

Населення і трудові ресурси. Природні і екологічні умови життя населення та їхній вплив на основні показники його розміщення. Погіршення демографічної ситуації та шляхи розв'язання цієї проблеми. Національний та етнічний склад населення. Урбанізація та регіональні відмінності в її рівнях. Типи міських поселень. Функції міст і міські агломерації. Сільське розселення та його територіальні відмінності. Трудові ресурси та їх розподіл за галузями господарства і в регіонах.

Формування господарського комплексу України та його структура. Поняття про господарство і національний господарський комплекс. Основні риси галузевої структури господарства. Сучасні проблеми розвитку та територіальної організації.

Промисловість. Загальна характеристика розвитку і розміщення промисловості. Галузева структура, спеціалізація і основні міжгалузеві комплекси. Сучасні проблеми і перспективи розвитку та розміщення промисловості.

Паливно-енергетичний комплекс. Структура, місце і роль у господарському комплексі. Вугільна промисловість. Райони добування і використання вугілля. Проблеми і перспективи дальшого розвитку. Нафтова і газова промисловість. Основні райони нафто- і газодобутку. Перспективи розвитку нафтової та газової промисловості. Електроенергетика, її структура, розвиток і розміщення основних типів електростанцій. Екологічні проблеми розвитку паливно-енергетичного комплексу.

Металургійний комплекс. Структура, місце і роль у господарстві. Чинники розвитку і розміщення. Сировинна база. Географія чорної металургії. Кольорова металургія. Основні галузі та їх розміщення. Проблеми і перспективи розвитку металургійного комплексу.

Машинобудівний комплекс. Значення, місце і роль у господарстві. Структура і принципи розміщення. Розміщення окремих галузей. Територіальна організація машинобудування. Проблеми і перспективи розвитку.

Хімічний комплекс. Значення, місце і роль комплексу. Сировинна база. Галузева структура хімічної промисловості. Географія окремих галузей хімічної промисловості. Проблеми і перспективи розвитку.

Лісопромисловий комплекс. Структура і значення. Лісове господарство (лісозаготівельна промисловість). Деревообробна промисловість. Целюлозно-паперова промисловість. Лісохімічна і гідролізна промисловість. Проблеми і перспективи розвитку лісопромислового комплексу.

Будівельний комплекс. Структура і значення. Чинники розвитку і розміщення. Географія цементної промисловості.

Агропромисловий комплекс (АПК). Роль, місце і значення АПК. Структура комплексу та основні його ланки. Земельний фонд. Рослинництво. Зернові культури. Галузі, що переробляють продукцію зернового господарства. Вирощування технічних культур. Галузі переробки технічних культур. Агропромислові зони.

Транспортний комплекс і міжнародні економічні зв'язки. Роль і значення транспорту. Основні види транспорту та особливості їх розміщення.

Економічні райони. Географічний поділ праці й економічне районування України. Донецький район. Придніпровський район. Північно-східний район. Столичний район. Центральний район. Причорноморський район. Подільський район. Північно-західний район. Карпатський район.

Раціональне використання природних умов і природних ресурсів та їх охорона. Вплив господарської діяльності на природні умови і природні ресурси. Геоекоситуація в Україні. Види впливу на довкілля. Раціональне використання та охорона природних умов і природних ресурсів. Мінерально-сировинні ресурси. Кліматичні ресурси. Проблеми охорони природних систем Чорного та Азовського морів і водних ресурсів. Земельні ресурси та їх використання. Біотичні ресурси, їх раціональне використання та охорона. Рекреаційні ресурси. Природо-охоронні комплекси.

Глобальні проблеми людства та їх прояв на території України.

Географія своєї області. Загальна характеристика.

4. ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ СВІТУ

Сучасна політична карта світу. Етапи формування політичної карти світу. Типологія країн. Показники, що визначають рівень економічного розвитку країн. Форми правління і адміністративно-територіального устрою країн. Сучасна політична карта Європи, Азії, Африки, Америки.

Географія світових природних ресурсів. Світові природні ресурси. Географія світових природних ресурсів: мінеральних, земельних, лісових, водних. Світового океану. Ресурсозабезпеченість і ресурсозберігання.

Географія населення світу. Природний рух населення та його відтворення. Чисельність населення і його динаміка. Демографічна політика. Статевий та віковий склад населення. Етнічний (національний) склад населення. Найчисленніші народи і мовні сім'ї. Релігії

народів світу. Нерівномірність розміщення населення на Землі. Урбанізація та її проблеми. Міське і сільське населення світу. Міграційні процеси. Трудові ресурси та зайнятість населення в різних сферах господарства країн та регіонів світу.

Світове господарство. Поняття про світове господарство і етапи його формування. Чинники і принципи розміщення. Світове господарство в період НТР, основні риси НТР. Вплив НТР на галузеву структуру та розміщення виробництва.

Географія промисловості світу. Структура промисловості. Світова паливно-енергетична система. Географія вугільної, нафтової і тазової промисловості. Електроенергетика світу. Чорна і кольорова металургія, основні райони розвитку і розміщення цих галузей. Машинобудування, його структура і географія основних галузей. Хімічна промисловість.

Географія сільського господарства. Галузева структура. Особливості розміщення галузей рослинництва і тваринництва.

Географія транспорту. Значення і місце в світовому господарстві. Розвиток та розміщення найважливіших видів транспорту: залізничного, автомобільного і морського.

Зовнішні економічні зв'язки. Суть та основні форми економічного співробітництва. Міжнародний туризм та його різновиди.

Міжнародний географічний поділ праці. Поняття про міжнародний географічний поділ праці та його особливості. Спеціалізація і кооперування, інтеграція країн світу.

Глобальні проблеми людства. Виникнення глобальних проблем людства. Найважливіші проблеми сучасності: демографічна, екологічна, енергетична, продовольча, війни і миру, освоєння ресурсів Світового океану.

Економіко-географічна характеристика країн світу (за типовим планом: економіко-географічне положення та його господарська оцінка; природні умови і ресурси; населення і трудові ресурси; загальна характеристика господарства; промисловість та її структура; характеристика основних галузей рослинництва і тваринництва; транспорт, основні його види та географія; зовнішньоекономічні зв'язки).

Країни Європи і Азії: Німеччина. Великобританія: Франція. Італія. Одна з країн Центральної Європи (на вибір). Білорусь. Молдова. Одна з країн Балтії (на вибір). Росія. Казахстан. Одна з країн Центральної Азії (на вибір). Одна з країн Закавказзя (на вибір). Японія. Індія. Китай. Туреччина.

Країни Америки: США. Канада. Бразилія. Аргентина.

Країни Африки: одна з країн (на вибір).

Австралія.

III. ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ

1. Географічна енциклопедія України : у 3 т. – К. : УРЕ, 1989–1993.
2. Економічна і соціальна географія світу : підручник для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Б. П. Яценко, В. М. Юрківський, О. О. Любіцева та ін. ; за ред. Б. П. Яценка. – К. : Форум, 2004.
3. Економічна і соціальна географія світу. Навчальний посібник / за ред. С. П. Кузика. – Львів : Світ, 2002.
4. Заставний Ф. Д. Економічна і соціальна географія України : підручник для 9 кл. загальноосвіт. навч. закладів. 3-є вид. доп. – К. : Навчальна книга, 2005.

5. Кобернік С. Г., Коваленко Р. Р. Географія : довідник для абітурієнтів та школярів : повний курс підготовки для вступу до вищих навчальних закладів. – 5-е вид., випр. і доп. – К. : Літера, 2013.
6. Масляк П. О., Шищенко П. Г. Географія України : підруч. для 8–9 кл. середніх шкіл. – К. : Пед. Преса, 2002.
7. Олійник Я. Б., Шищенко П. Г., Степененко А. В., Масляк П. О. Географія : навч. посібник для старшокласників та абітурієнтів. Відповіді на всі питання нової програми. – 5-е вид., перероб. і доп. – К. : Знання, КОО, 2006.
8. Посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання та проведення державної підсумкової атестації з географії в 11-х класах загальноосвітніх навчальних закладів / О. М. Топузов, Т. Г. Назаренко, О. Ф. Надтонка, Л. П. Вішнікіна, С. Л. Капіруліна, В. М. Самойленко, А. А. Шуканова. – К. : ДНВП «Картографія», 2011.

IV. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Вступні випробування в НаУКМА при вступі на навчання за спеціальними умовами проводяться **за розкладом**, визначеним Приймальною комісією.

Абітурієнти, допущені до складання вступних випробувань у НаУКМА, які не з'явилися для проходження вступного випробування відповідно до розкладу і не надали документального підтвердження поважності причини своєї неявки, втрачають право на зарахування за результатами вступного випробування.

Під час вступних випробувань, що проводяться у НаУКМА, вступникам заборонено використання мобільних телефонів та інших технічних засобів, паперових та електронних джерел інформації тощо. Вступники, помічені у порушенні цієї вимоги, а також у користуванні підказками й інших порушеннях дисципліни та норм академічної доброчесності, відстороняються від участі у вступних випробуваннях (про що екзаменатори складають відповідний протокол) і втрачають право на зарахування до НаУКМА за вступними випробуваннями.

ВСТУПНЕ ВИПРОБУВАННЯ У ФОРМІ СПІВБЕСІДИ

Співбесіда – це форма вступного випробування, яка передбачає оцінювання підготовленості (знань, умінь і навичок) вступника з конкурсного предмета (предметів) та його мотивованості, за результатами якої приймається протокольне рішення щодо надання вступнику рекомендації до зарахування. Вступники, які за результатами співбесіди не отримали рекомендації до зарахування, але подали разом із заявою про вступ сертифікати зовнішнього незалежного оцінювання з конкурсних предметів з результатами не нижчими за передбачені Правилами прийому, мають право брати участь у конкурсі на загальних засадах.

Співбесіда при вступі на навчання за спеціальними умовами проводиться у **формі усного опитування абітурієнта з трьох конкурсних предметів**, перелік яких відповідає переліку сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання, визначеному для певної спеціальності у додатку 3 до Правил прийому.

Питання для проведення співбесіди з кожного конкурсного предмета вміщено у білетах, укладених на підставі відповідної програми вступного випробування. На початку співбесіди **вступник обирає три білети з конкурсних предметів**, кожен з яких містить одне теоретичне питання або практичне завдання (крім білетів з української мови та літератури, які містять два питання / завдання: одне з мови, друге – з

літератури). Білети з конкурсного предмета «Географія» укладаються відповідно до Програми вступних випробувань з географії (див. розділ II). Загальна кількість білетів з конкурсного предмета «Географія» – **34**.

Усне опитування вступника з кожного конкурсного предмета проводить **не менше двох членів** відповідних предметних екзаменаційних комісій. **Тривалість опитування одного вступника з кожного конкурсного предмета не може перевищувати 10 хвилин**. Загальна тривалість опитування вступника під час співбесіди – до 30 хвилин.

Для підготовки до відповіді за всіма трьома білетами вступнику надається 60 хвилин.

Під час співбесіди екзаменатори відмічають правильність відповідей вступника з кожного конкурсного предмета в аркуші співбесіди.

За результатами співбесіди з усіх трьох конкурсних предметів ухвалюється протокольне рішення: «рекомендувати до зарахування» або «не рекомендувати до зарахування». Для отримання рекомендації до зарахування вступник має надати **повну і правильну відповідь на кожне з питань співбесіди, вмішених у білетах з конкурсних предметів.**

Апеляції щодо результатів співбесід не розглядаються.

ВСТУПНЕ ВИПРОБУВАННЯ У ФОРМІ ВСТУПНОГО ІСПИТУ

Вступний іспит є формою вступного випробування, яка передбачає оцінювання знань, умінь та навичок вступника з конкурсного предмета, результати якого зараховуються до конкурсного балу вступника.

Вступний іспит з географії при вступі на навчання за спеціальними умовами складають абітурієнти тих спеціальностей, для яких «Географія» є одним із конкурсних предметів згідно з додатком 3 до Правил прийому.

Вступний іспит з географії відбувається у формі **письмового тестування** і полягає у виконанні абітурієнтом тестових завдань закритого типу, які містять одну правильну відповідь.

Кількість тестових завдань – 50.

Кількість варіантів тестових завдань – 2.

Тривалість виконання тестових завдань – 120 хвилин.

Оцінювання результатів вступного іспиту здійснюється за **200-бальною шкалою**. За кожне правильно виконане завдання (правильну відповідь) абітурієнт отримує **4 бали**. Не виконане завдання або неправильна відповідь оцінюються в **0 балів**. **Максимальна кількість балів за вступний іспит – 200.**

Мінімальна кількість балів із конкурсного предмета «Географія» для допуску до участі в конкурсі на певні спеціальності, що визначена у додатку 3 до Правил прийому, є такою:

Код спеціальності	Назва спеціальності	Мінімальна кількість балів з предмета «Географія» для допуску до участі в конкурсі
032	Історія та археологія	130
033	Філософія	125
034	Культурологія	125
035.041	Філологія (Германські мови та літератури, переклад включно, перша – англійська)	120
035.01	Філологія (Українська мова і література)	125
051	Економіка	140
052	Політологія	140
053	Психологія	130
054	Соціологія	140
061	Журналістика (Зв'язки щ громадкістю)	130
072	Фінанси, банківська справа та страхування	140
073	Менеджмент	140
075	Маркетинг	140
091	Біологія	100
101	Екологія	100
102	Хімія	100
104	Фізика	100
113	Прикладна математика	140
121	Інженерія програмного забезпечення	140
122	Комп'ютерні науки	140
231	Соціальна робота	130
291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації	140

Приклади тестових завдань:

1. Які процеси в літосфері є основною причиною землетрусів на планеті?

- А рух магми від астеносфери до поверхні Землі
- Б розривні рухи та зміщення пластів літосфери
- В повільні вертикальні рухи літосфери
- Г повільні горизонтальні рухи літосфери

2. Розташування якого виробництва лісопромислового комплексу в Україні орієнтується на джерела електроенергії, води й сировини?

- А меблевого
- Б сірникового
- В фанерного
- Г целюлозно-паперового

Голова предметної екзаменаційної комісії

С. В. Хлобистов